

Opinia Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego

**Komunikat Komisji do Parlamentu Europejskiego, Rady Europejskiej, Rady, Europejskiego Komitetu
Ekonomiczno-Społecznego i Komitetu Regionów**

W kierunku Europy bardziej odpornej, konkurencyjnej i zrównoważonej

(COM(2023) 558 final)

(C/2024/4062)

Sprawozdawca: **Alain COHEUR**

Współsprawozdawca: **Alain TACCOEN**

Doradca	Olivier LEMAITRE (z ramienia sprawozdawcy, Grupa III)
Wniosek o konsultację	13.11.2023
Podstawa prawna	Art. 304 Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej
Sekcja odpowiedzialna	Komisja Konsultacyjna ds. Przemian w Przemysle
Data przyjęcia przez sekcję	8.4.2024
Data przyjęcia na sesji plenarnej	24.4.2024
Sesja plenarna nr	587
Wynik głosowania (za/przeciw/wstrzymało się)	163/0/1

1. Wnioski i zalecenia

1.1. EKES postanowił wypowiedzieć się na temat komunikatu Komisji Europejskiej COM(2023) 558 final, przyjętego z myślą o szczycie w Grenadzie, ponieważ chce, by stanowisko zwarte w niniejszej opinii zostało uwzględnione w przygotowaniach do następnej europejskiej kadencji ustawodawczej. Z uwagi na różnorodność kwestii poruszonych w dokumencie Komisji w opinii położono nacisk na cztery sektory o zasadniczym znaczeniu dla przyszłej europejskiej autonomii strategicznej: energetykę, technologię cyfrową, obronność i przemysł kosmiczny. Przedstawiono konkretne propozycje, aby ponownie podkreślić znaczenie siły gospodarczej i politycznej dla Unii Europejskiej.

1.2. EKES jest głęboko zaniepokojony opóźnieniem UE w stosunku do Stanów Zjednoczonych i Chin w tak strategicznych sektorach jak te, które są przedmiotem niniejszej opinii. Powoduje ono dalsze osłabienie niezależności, suwerenności i modelu społeczeństwa UE. Przy tak ogromnym niedoinwestowaniu – w porównaniu z naszymi konkurentami – UE ma bardzo słabą pozycję w tych sektorach przemysłu i nie odgrywa roli przywódczej w kontekście geostrategicznym. Chęć powrotu przez UE do ścisłej kontroli wydatków publicznych jeszcze bardziej przyczyni się do trwałego osłabienia jej modelu gospodarczego i społecznego.

1.3. System energetyczny UE będzie w przyszłości wysoce zelektryfikowany i zdominowany przez odnawialne źródła energii o zmiennej wydajności. Będzie musiał pokrywać zmienne zapotrzebowanie i bezwzględnie trzeba zagwarantować niezależność i autonomię energetyczną. Dopasowanie podaży i popytu opiera się obecnie w dużej mierze na elektrowniach wodnych, jądrowych, ciepłych i opalanych paliwem kopalnym. Wyważanie popytu i podaży w przyszłości będzie jeszcze bardziej skomplikowane. Jednocześnie trzeba będzie zwiększyć bezpieczeństwo energetycznego UE dzięki ogromnym inwestycjom dokonywanym przy korzystnych ramach regulacyjnych.

1.4. Zapewnienie transformacji energetycznej w Europie wymaga utrzymania wielu godnych miejsc pracy i dostępności nowych umiejętności. Ponadto UE będzie musiała opracować ścieżki kształcenia dla obywateli, ułatwiające im rozpoznawanie schematów dezinformacji i – tym samym – lepsze im przeciwdziałanie.

1.5. Europejska niezależność cyfrowa będzie się opierać na kilku elementach: zdolności do opracowywania komputerów o dużej mocy obliczeniowej, do przechowywania danych na swoim terytorium oraz do pobudzania rozwoju prawdziwych podmiotów przemysłowych.

1.6. Przemysł kosmiczny UE będzie musiał stawić czoła wielu wyzwaniom pod względem zrównoważoności i suwerenności: fragmentacja, dublowanie i nieduża wielkość głównych rynków instytucjonalnych UE osłabiają jej pozycję, podczas gdy pogłębia się różnica w finansowaniu w stosunku do USA i Chin, a UE musi konkurować z prywatnymi gigantami, którzy optymalizują swoje wewnętrzne łańcuchy dostaw. Kryzys występujący w europejskim przemyśle rakiet nośnych uwidacznia te słabe punkty i rozciąga się na segment satelitów. Zdolności UE są nadal oceniane z zawężonej perspektywy polityki krajowej i nie odpowiadają europejskiej skali dużych wyzwań związanych z przestrzenią kosmiczną. Oznacza to mniejszą wielkość produkcji dla wszystkich podmiotów i wyższe koszty jednostkowe dla klientów.

1.7. W nadchodzących latach przemysł obronny UE będzie musiał zapewnić państwom członkowskim i ich siłom zbrojnym sprzęt oraz dostosowane do nowego środowiska strategicznego zdolności obronne wysokiej jakości, a także będzie musiał dostarczać ciągłej pomocy wojskowej Ukrainie i innym partnerom. Oprócz tego konieczne będzie zagwarantowanie przystosowalności, trwałości, zdolności, odporności i konkurencyjności europejskiej bazy technologiczno-przemysłowej sektora obronnego.

2. Uwagi ogólne

2.1. Zagwarantowanie bezpieczeństwa energetycznego UE

2.1.1. UE jest importerm netto: w 2020 r. 58 % zasobów energetycznych dostępnych w UE pochodziło z państwa trzeciego. Należy zauważyć, że Europa przestawiła się z silnej zależności od zakupu gazu od jednego dostawcy – Rosji – na zależność w tym zakresie od Stanów Zjednoczonych. Chiny utrzymują dominującą pozycję w dużej części przemysłowych energetycznych łańcuchów wartości.

2.1.2. Aby przeciwdziałać zagrożeniom związanym ze zmianą klimatu, UE zobowiązała się do osiągnięcia do 2050 r. neutralności pod względem emisji dwutlenku węgla. W tym celu Komisja Europejska zaproponowała redukcję emisji gazów cieplarnianych o 85–95 % do 2040 r. poprzez ograniczenie popytu, obniżenie emisyjności zastosowań końcowych dzięki silnej elektryfikacji oraz renowację energetyczną budynków, która obecnie przebiega w zdecydowanie zbyt wolnym tempie.

2.1.3. W przyszłości bardzo szybko musi rozwinąć się elektryfikacja: produkcja musi wzrosnąć z 2 901 TWh w 2021 r. do 3 362 TWh w 2030 r. Aby zaspokoić to zapotrzebowanie końcowe, produkcja musi opierać się na dynamicznym rozwoju niskoemisyjnego wytwarzania energii elektrycznej oraz na przyspieszeniu procedur udzielania zezwoleń na wytwarzanie energii.

2.1.4. Ogrzewanie i chłodzenie, mobilność oraz przemysł to trzy wielkie sektory zużycia energii. UE postanowiła przejść na bezpośrednią elektryfikację (pompki ciepła, baterie itp.), elektryfikację pośrednią (za pomocą wodoru elektrolitycznego) oraz paliwa odnawialne i niskoemisyjne, a przy tym prowadzić wychwytywanie dwutlenku węgla.

2.1.5. EKES ma wątpliwości co do scenariuszy odniesienia Komisji, które nie pozwalają przemysłowi na strategiczne planowanie inwestycji. W 2009 r. uznano, że kluczowe jest wprowadzenie wychwytywania dwutlenku węgla do 2030 r., a w 2013 r. przesunięto ten termin na 2035 r. Następnie w 2016 r. postanowiono, że ma to nastąpić po 2040 r., w 2020 r. odstąpiono od tego pomysłu, by znowu do niego powrócić i nadać mu kluczowe znaczenie w 2024 r. Podobnie jest z celem dotyczącym wodoru w 2030 r.: w pakiecie „Gotowi na 55” przewidywano 233 TWh, w REPowerEU – 670 TWh, a w 2024 r. poziom docelowy obniżono do 105 TWh.

2.1.6. W przyszłym europejskim systemie energetycznym, który będzie musiał zaspokajać zmienne zapotrzebowanie, dominować będą odnawialne źródła energii o zmiennej wydajności. Dopasowanie podaży i popytu opiera się obecnie na elektrowniach jądrowych, elektrowniach opalanych paliwem kopalnym i elektrowniach wodnych. Szczególną uwagę należy poświęcić tym ostatnim w kontekście zasad i działań Niebieskiego Ładu zaproponowanego przez EKES. Zapewnienie tej równowagi będzie w przyszłości bardziej skomplikowanym zadaniem, gdyż będzie wymagać nowej elastyczności (popytu, składowania).

2.1.7. Bezpieczeństwo energetyczne UE wymaga dokonania ogromnych inwestycji oraz wprowadzenia sprzyjających im ram. Będą to musiały być w większości inwestycje prywatne, choć państwa członkowskie mogą udzielać pomocy.

2.1.8. W transformacji energetycznej potrzebne są godne miejsca pracy o najróżniejszych wymaganiach oraz umiejętności dla wszystkich powiązanych rodzajów działalności. W ramach paktu na rzecz umiejętności Komisja zachęca wszystkie zainteresowane strony do podjęcia działań na rzecz podnoszenia i zmiany kwalifikacji siły roboczej. Niezbędna jest lokalna lub regionalna koordynacja między przedsiębiorstwami, związkami zawodowymi, władzami lokalnymi, uczelniami i szkołami.

2.1.9. EKES zwraca też uwagę na naturalne, choć niskie, ryzyko rozbłysków słonecznych, których skutki, obecnie traktowane zbyt mało poważnie, byłyby katastrofalne i które mogą zakłócić funkcjonowanie satelitów, sieci elektroenergetycznych i systemów cyfrowych.

2.1.10. EKES wzywa Komisję do:

- podsumowania i wzmocnienia kontroli UE nad łańcuchami wartości różnych technologii dekarbonizacji,
- oszacowania ryzyka zależności oraz przedstawienia propozycji środków naprawczych w razie wysokiego ryzyka lub nawet występowania monopolu lub quasi-monopolu na szczeblu światowym,
- promowania, z zachowaniem neutralności technologicznej, poprzez zachęty (podatki, dotacje, normy, oznakowanie) produktów niskoemisyjnych,
- przeanalizowania, dlaczego nie rozwija się elektryfikacja zastosowań energetycznych, i przedsięwzięcia stosownych środków naprawczych,
- zapewnienia finansowania poprzez odpowiednie ramy i wspierania państw członkowskich w skutecznym i szybkim przeprowadzeniu renowacji energetycznej budynków,
- sprawdzenia, na podstawie krajowych planów w dziedzinie energii i klimatu na 2024 r., w jakim stopniu prognozy państw członkowskich odpowiadają celom UE, oraz wyciągnięcia z tego konsekwencji,
- zbadania modeli rynku energii elektrycznej nagradzających elastyczność zgodnie z rosnącą wartością świadczonej usługi,
- uwzględnienia propozycji EKES-u dotyczących Niebieskiego Ładu,
- oceny skutków rozbłysków słonecznych oraz zaproponowania planów je antycypujących.

2.2. *Zapewnienie bezpieczeństwa cyfrowego UE*

2.2.1. Cyfryzacja rewolucjonizuje nasze życie i przynosi wiele niezaprzeczalnych korzyści, takich jak natychmiastowa komunikacja lub natychmiastowy dostęp do informacji. Ułatwia to wykonywanie wielu codziennych zadań. Aby wszyscy mogli z tego korzystać, trzeba nasilić szkolenia w zakresie technologii cyfrowych dla obywateli i obywateli; jest to również konieczne, by stawić czoła wyzwaniom związanym z dezinformacją i z rynkiem pracy. EKES z zadowoleniem przyjmuje także niedawne postępy w dziedzinie sztucznej inteligencji.

2.2.2. Technologie cyfrowe, gdy są nadużywane, ułatwiają rozpowszechnianie informacji wprowadzających w błąd, co ma poważne konsekwencje dla naszych społeczeństw. EKES z zadowoleniem przyjmuje środki europejskie, takie jak europejski akt o usługach cyfrowych czy kodeks postępowania w zakresie zwalczania dezinformacji. Kodeks jest instrumentem samoregulacji, który opiera się na dobrowolnym zobowiązaniu sygnatariuszy. Komitet nalega na jego monitorowanie zgodnie z planem KE.

2.2.3. Ochrona instytucji demokratycznych wymaga kształcenia i szkolenia ustawicznego Europejki i Europejczyków, które ułatwi im rozpoznawanie schematów dezinformacji i – tym samym – lepsze im przeciwdziałanie. Szkolenie powinno zapewniać umiejętności niezbędne do konstruktywnego udziału w komunikacji społecznej, a także do rozpoznawania i przeciwdziałania dezinformacji.

2.2.4. Dane europejskie są przechowywane w różnych krajach. Powodem do niepokoju jest to, że w 2021 r. 35 % ośrodków przetwarzania danych na świecie mieściło się w Stanach Zjednoczonych⁽¹⁾. Choć przepisy UE umożliwiają wybór miejsca przechowywania danych, dominacja zagranicznych podmiotów cyfrowych prowadzi w rzeczywistości do uzależnienia UE od państw pozaeuropejskich. Komitet wyraża zaniepokojenie ekstraterytorialnością amerykańskiej ustawy CLOUD, która jest sprzeczna z ogólnym rozporządzeniem o ochronie danych (RODO). Podkreśla znaczenie projektu Gaia-X, którego celem jest stworzenie europejskiego ekosystemu w chmurze w oparciu o wspólne podejście.

2.2.5. Główne zagrożenia dla cyberbezpieczeństwa to te, które mogą narazić bezpieczeństwo, poufność, integralność lub dostępność danych i systemów informatycznych. Mogą mieć poważne konsekwencje: sektor zdrowia zmagają się z niepokojącym wzrostem liczby cyberataków, o czym donosi Agencja Unii Europejskiej ds. Cyberbezpieczeństwa (ENISA) w sprawozdaniu dotyczącym zagrożeń dla tego sektora „ENISA Threat Landscape: Health Sector”. EKES z uwagą przygląda się wdrażaniu aktu o cyberbezpieczeństwie i z zadowoleniem przyjmuje nowy europejski program certyfikacji cyberbezpieczeństwa.

2.2.6. Jeśli chodzi o sektor cyfrowy, należy dokonać rozróżnienia między produkcją urządzeń a aplikacjami informatycznymi. Chociaż prawie wszystkie urządzenia pochodzą z Azji, Europa posiada silne branże przemysłowe kontrolujące kluczowe elementy łańcucha, takie jak sprzęt do litografii ultrafioletowej. EKES popiera europejski akt w sprawie czipów, który ma zasadnicze znaczenie dla cyfrowej reindustrializacji Europy, i podkreśla znaczenie istnienia w Europie przedsiębiorstw będących liderami na światowych rynkach.

2.2.7. Niezależność cyfrowa Europy opiera się na jej zdolnościach obliczeniowych i na cyberbezpieczeństwie. Pod koniec grudnia zainaugurowano MareNostrum⁽²⁾ – jeden z dziesięciu najpotężniejszych superkomputerów na świecie, który jest w 50 % finansowany ze środków europejskich. Tę inicjatywę trzeba kontynuować w następnej kadencji.

2.2.8. EKES wzywa Komisję do:

- dalszego monitorowania umiejętności informatycznych Europejki i Europejczyków oraz do zachęcania państw członkowskich do uświadamiania obywatelom zagrożeń związanych z korzystaniem z technologii cyfrowych,
- oceny rzeczywistego stosowania samoregulacji przewidzianej w kodeksie postępowania w zakresie zwalczania dezinformacji, szczególnie w europejskim roku wyborczym,
- określenia, gdzie przechowywane są dane europejskie, ponieważ dane wrażliwe muszą być przechowywane w UE;
- zaproponowania rozwiązań konfliktu między amerykańską ustawą CLOUD a unijnym RODO,
- wyciągnięcia wniosków z sukcesów przemysłowych niektórych przedsiębiorstw UE i uwzględnienia tej lekcji w kontekście globalnej konkurencji,
- dalszego inwestowania w rozwój komputerów o dużej mocy obliczeniowej w Europie.
- monitorowania stanu wiedzy Europejczyków na temat cyberbezpieczeństwa,

2.3. Zapewnienie przyszłości europejskiego przemysłu kosmicznego

2.3.1. Usługi kosmiczne nabrały strategicznego znaczenia dla europejskich społeczeństw i gospodarek, a przestrzeń kosmiczna jest kluczowa dla swobody działania oraz niezależności decyzyjnej UE. Jest wiele sektorów gospodarki i obszarów polityki publicznej zależnych od przestrzeni kosmicznej: transport, pozycjonowanie, telekomunikacja, meteorologia, monitoring środowiska, rozumienie zmiany klimatu oraz obserwacja Ziemi do celów obronności i bezpieczeństwa.

⁽¹⁾ <https://en.statista.com/>.

⁽²⁾ <https://en.wikipedia.org/wiki/MareNostrum>.

2.3.2. Głównymi klientami i operatorami infrastruktury kosmicznej są organy publiczne posiadające mandat do świadczenia usług publicznych. Podmiotami zapewniającymi infrastrukturę niezbędną do dostarczania takich danych i usług są prywatne przedsiębiorstwa przemysłowe. Przemysł kosmiczny odgrywa strategiczną rolę.

2.3.3. Przemysł kosmiczny wniósł pozytywny wkład do bilansu handlowego w Europie: w ostatnim dziesięcioleciu średnia nadwyżka netto wynosiła 900 mln USD rocznie, a także rozwijał się eksport systemów satelitarnych i usług wynoszenia na orbitę. Zależność europejskiego przemysłu kosmicznego od jego zdolności do zdobywania zamówień na (bardzo małych) rynkach otwartych jest jedną z jego podstawowych cech, która odróżnia go od innych potęg kosmicznych (obroty na tych otwartych rynkach wynoszą 30–50 %).

2.3.4. Europejski sektor kosmiczny stoi w obliczu coraz większej liczby zagrożeń:

- Pogłębiają się różnice w finansowaniu w stosunku do Stanów Zjednoczonych i Chin: europejskie budżety kosmiczne są sześć razy mniejsze od budżetów Stanów Zjednoczonych i są w większości nieskoordynowane, gdy tymczasem w amerykańskiej doktrynie kosmicznej przestrzeń kosmiczna jest zasadniczym instrumentem panowania i niezależności. Nie można lekceważyć gwałtownego wzrostu Chin. Również inne podmioty, takie jak Rosja i Indie, podejmują większe wysiłki. Ponadto europejski przemysł kosmiczny musi obecnie konkurować z gigantycznymi podmiotami spoza Europy, które optymalizują swoje wewnętrzne łańcuchy dostaw i poważnie zakłócają rynki (w szczególności SpaceX).
- Kryzys występujący w europejskim przemyśle raket nośnych uwydatnia słabe punkty tego segmentu i zaczyna dotyczyć również segment satelitów: dzisiejsze liczby pokazują, że wskaźnik rentowności przemysłu kosmicznego jest rzadko dodatni, w czasach gdy kluczowe inwestycje stają się ważniejsze niż kiedykolwiek wcześniej.
- Zasada „zwrotu geograficznego” Europejskiej Agencji Kosmicznej (ESA) okazała się skutecznym sposobem zabezpieczenia większości finansowania programów, lecz nie jest idealnym rozwiązaniem. Może sprzyjać atomizacji łańcucha dostaw ze względu na udział bardzo małych podmiotów finansujących. Utrzymanie za wszelką cenę zdolności krajowych zwiększa dublowanie i fragmentację na bardzo wąskim rynku. Prowadzi to do zmniejszenia wielkości produkcji dla wszystkich i do podwyższenia kosztów jednostkowych dla klientów.

EKES wzywa Komisję do:

- opracowania i realizacji europejskiej strategii przemysłu kosmicznego z uwzględnieniem fragmentacji, dublowania i niewielkiej wielkości głównych europejskich rynków instytucjonalnych, co zagraża równoważoności i suwerenności przemysłu w UE,
- zapewnienia organom publicznym bezproblemowego dostępu do zdolności kosmicznych niezbędnych do realizacji polityki publicznej, z zachowaniem wymaganego poziomu niezależności (chodzi o zdolności, które można uzyskać w Europie w jednolity sposób i które muszą być pod kontrolą podmiotów europejskich),
- wspierania konkurencyjności europejskiego przemysłu kosmicznego z uwagi na zależność sektora przemysłu kosmicznego od otwartych rynków i – tym samym – na zasadniczą potrzebę konkurencyjności,
- uwzględnienia strategicznego charakteru sektora kosmicznego i jego cech (długoterminowość, wysokie ryzyko, kapitałochłonność) oraz polityki innych potęg w celu wdrożenia takiej strategii przemysłu kosmicznego. Organy europejskie mogą korzystać z wielu narzędzi (przepisów dotyczących zamówień publicznych, finansowania badań i rozwoju, prawodawstwa, dyplomacji).

2.4. *Zapewnienie przyszłości europejskiej obronności*

2.4.1. Europejski przemysł obronny ma kluczowe znaczenie dla:

- zapewnienia państwom członkowskim UE i ich siłom zbrojnym sprzętu oraz zdolności obronnych potrzebnych do tego, by bronić Europy oraz jej obywateli przed wieloma złożonymi zagrożeniami,
- zachowania suwerenności Europy oraz zagwarantowania długoterminowej ochrony demokracji i stabilności Europy wraz z odpowiednim poziomem autonomii strategicznej,
- bezpośredniego wspierania stabilności, pokoju i bezpieczeństwa członków NATO i UE oraz ich sojuszników.

2.4.2. Unijny przemysł obronny musi stawić czoła dwojakiemu wyzwaniu, które rosyjska napaść na Ukrainę jeszcze bardziej spotęgowała: w nadchodzących latach konieczne będzie zapewnienie państwom członkowskim i ich siłom zbrojnym sprzętu oraz rentownych i dostosowanych do nowego środowiska strategicznego zdolności obronnych wysokiej jakości, a także dostarczanie ciągłej pomocy wojskowej Ukrainie i innym partnerom. W dłuższej perspektywie niezbędne będzie zagwarantowanie przystosowalności, zrównoważoności, zdolności, odporności i konkurencyjności europejskiej bazy technologiczno-przemysłowej sektora obronnego.

2.4.3. Ponadto silny europejski filar NATO nie jest możliwy bez wiarygodnej, autonomicznej i zrównoważonej bazy przemysłowej. NATO dostrzega, że sojusz wymaga silnego i wydajnego przemysłu obronnego opartego na pogłębionej współpracy europejskiej.

EKES wzywa Komisję, by:

- zadbała o lepszą koordynację europejskiego przemysłu obronnego (w tym poprzez zachęcanie do wspólnych zamówień publicznych) oraz o jego zdolność do dostarczania sprzętu potrzebnego siłom zbrojnym w każdej chwili i w każdych okolicznościach; przemysł ten musi być w stanie szybko zwiększyć produkcję, by zaspokoić potrzeby pilne w danej chwili, a następnie utrzymać odpowiedni poziom przygotowania,
- dokonała znacznych inwestycji w badania i rozwój, aby wzmocnić suwerenność technologiczną Europy w krytycznych obszarach i zapewnić jej przewagę operacyjną nad potencjalnymi przeciwnikami; UE powinna znacznie zwiększyć budżet Europejskiego Funduszu Obronnego, który będzie musiał mieć bardziej strategiczny charakter,
- dopilnowała, by w następnych wieloletnich ramach finansowych i w linii budżetowej dotyczącej obronności UE i jej państwa członkowskie znacznie zwiększyły swój wkład z myślą o dostosowaniu europejskiej obronności do nowego środowiska strategicznego,
- ułatwiła dostęp do prywatnych i publicznych inwestycji oraz finansowania za pomocą strategii politycznych i środków regulacyjnych zapewniających, by względy i kryteria zrównoważonego rozwoju nie były dyskryminujące dla unijnych przedsiębiorstw z sektora obronnego,
- stymulowała i wspierała wysiłki państw członkowskich na rzecz odwrócenia obecnej sytuacji poprzez przeznaczanie głównej części budżetów na sprzęt i systemy od dostawców europejskich, co jest warunkiem sine qua non zadbania o rentowny europejski przemysł obronny.

Bruksela, dnia 24 kwietnia 2024 r

Przewodniczący
Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego
Oliver RÖPKE